

Возняк Володимир Степанович,
*доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії ім. проф. В. Г. Скотного
Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка*

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ ДУХОВНОСТІ

Духовність на відміну від душевності визначається мірою присутності в моїй діяльності і стосунках того, що принципово вище за мене – буття в його абсолютних вимірах, присутності Істини, Добра і Краси, мірою моєї потреби в них. Духовність постає мірою моєї залученості до змісту самої реальності у її глибинах.

V. S. Voznyak

ON THE QUESTION OF THE CONCEPT OF THE SPIRITUALITY

Spirituality, in contrast to soulfulness, is determined by the degree of presence in my activity and the relationship of what is fundamentally higher than me - being in its absolute dimensions, the presence of Truth, Goodness and Beauty, the degree of my need for them. Spirituality is a measure of my involvement in the content of reality itself in its depths.

Визначення духовного та духовності слід шукати у сфері *трансцендентального*, тобто такого, що йде з глибин нашого «я», через «я», але звернене до реальності. Про дух розмовляти засобами *об'єктного* мислення не варто, предмет неодмінно вислизає.

Душевне – це міра повноти *моєї* присутності, *духовне* ж визначається не як присутність мене, а *присутність в мені*. *Духовне* – **міра присутності** у моїй діяльності і стосунках-зверненнях того, що принципово **вище за мене**, – буття в його неодмінно *абсолютних* вимірах. Чим нижче планка **інтенсивності** (аж до повного замерзання) присутності у моїх вчинках, думках *Істини, Добра і Краси*, тим ближче все, що я роблю (як би душевно насичено я б це здійснював) до чистої *бездуховності*.

Дух є особливий вимір людського буття, точніше – не просто «вимір» (оскільки дух – безмірність буття), а витікання, еманация самої суті буття, що прямує до свого цілісного проступання, вираження і завершення в людині. В **онтологічному** плані «дух» означає глибинну причетність людини нескінченним смислам універсального буття. **Екзистенціальний** же ейдос «духу» покладений у переживанні причетності «я» до світів інших суб'єктів. У такому переживанні долається межа між «моїм» та «чужим», тому

що чогось цілковито *іншого* для духу не існує (Гегель), проте – без владного зазіхання на іншу суб'єктність.

Дух є діяльність, але водночас дух є щось особливе у діяльності, – те, що робить її власне людською і зберігає *міру її людяності*. Остання визначена одвічним прагненням людини до Істини, Добра і Краси, котрі утворюють абсолютні засади духу, або ж – засади абсолютного духу. По відношенню до абсолютного *доцільність* виступає підлеглим моментом. Зазіхання доцільного на повне поглинання і підкорення духовного є проявом претензій *цивілізації* на панування над *культурою*. Гегель вважав, що всяка діяльність духу є нічим іншим, як різноманітними способами приведення зовнішнього до внутрішнього, котре і є сам дух, і тільки через це повернення, через цю ідеалізацію, або асиміляцію, зовнішнього дух стає духом; усяка діяльність духу є осягненням ним самого себе. «Асиміляція зовнішнього» в даному випадку означає те розпредметнення змісту предмету діяльності, котре здійснюється у товщі самої діяльності. Поза цього **залучення** суб'єкта до змісту того, з чим він має справу, духу просто немає, а є позапокладений предмет-об'єкт, в який необхідно ввести «потрібну» (не йому, предмету, а лише самому суб'єкту) форму. Ось ця сама **іманентність** суб'єкта **змістові** предмета діяльності, коли він не просто вносить форму, але пере-здійснює щось незримо суще і у предметі, і у самому собі, і у бутті як такому, – мабуть, наближає нас до розуміння природи духу.

Дух не є сама діяльність, він – її трансцендентальний план, і навіть не «план», не «рівень», а **субстанція**, котрі рівним чином є **суб'єкт**. Становлення субстанції суб'єктом і наповнення суб'єкта субстанціальним змістом – єдиний процес, котрий може бути інтерпретований як реальний рух духу.

Дух як **реальність** є **ідеальністю** моїх «внутрішніх», душевно-духовних станів, коли вони є даними не самі по собі як такі, але коли крізь них проступає інше буття, інша реальність. Це «інше» – не просто зовнішній світ предметних обставин, форм речей, що обступають мене (хоча останні, безсумнівно, представлені, ідеалізовані у свідомості). Бути іншим, залишаючись самим собою, і значить мати окрім реального ще й *ідеальне* буття (Гегель).